

Müşahede, bazen hakikate perde olur



Önceki beş yazımızda vahdet-i vücûd mesleğinin, Allah'ın sıfatları ve varlığın mahiyeti konusundaki tevile ve tashihe muhtaç müşahedelerini örnekler üzerinden tahlil etmiştik.

Onların bu müşahedelerini vahyin mihengine vuran Üstad Bediüzzaman (ra) nerelerde hata yaptıklarını göstermişti.

Bu son yazıda da, akla gelen şu suallerin cevaplarını bularak konuyu tamamlayalım:

SUAL: Bayezid-ı Bistâmî (ks) ve Hallâc-ı Mansûr'un (ks) yolundan giden ve bu yolun en güçlü ve etkili mümessili olmasına binaen bazıları tarafından "Şeyh-i Ekber" veya "Hâtemü'l-Evliya" unvanı verilen, monotonlaşan ilm-i kelâmı yeniden tahrik eden ve "ulûm-u İslâmiyenin bir mu'cizesi bulunan" Muh- yiddin-i Arabî (ks) gibi bu harika zatlar, yalnız müşahedelerine itimat ettiklerinde neden yanılıyorlar ve marifetleri noksan kalıyor?

BİRİNCİ MİSAL: Karanlık mahzende duran birisi, güneşin kalp aynasından mahzene yansiyarak orayı cüz'î aydınlattığını müşahede ettiğinde, aynı güneşin bütün âlemleri aydınlatır hâlini ve her şeffaf zerrede hükmünü bizzat icrâ eden vaziyet-i hakîkiyesini, bu müşahadesiyle telif edemez. Cüz'iyetten ve gölgeden çıkıp, gökteki güneşin küllî tecellisini, mahzeni ancak aydınlatır vaziyetteki kendi müşahadesine tatbik edemez. Güneşi dar kayıt ve mahdud berzah içinde gördüğünden, onun haşmetnümâ âsârını şühûd-u kalbî ile güneşe veremez. Hatta "hükm-ü imânîleri şühûd-u kevnîyelerine müsademe eder, pek güçlükle inanabilirler." 1

İKİNCİ MİSAL: Nasıl ki, güneşe hasr-ı nazarla bakan birisi, diğer parlak yıldızları ve çevresinde var olan eşyayı bir süre göremez hâle girer. Yani bir nevi sekir ve istiğraka düşer. Hâlbuki o eşya vardır ve güneşten ayırdır. Aynı şekilde tevhid ışığında gözü kamaşanlar, diğer eşyanın varlığını göremez hâle gelirler veya yıldız misali diğer iman erkânına lâzım gelen ehemmiyeti veremez olurlar.

ÜÇÜNCÜ MİSAL: Kimisi de, dünyayı unutmayan ve nefsin mehâsiniyle iftihar eden Zühre çiçeği gibi, güneşin belli renklerini çok güzel gösterse bile, var olan diğer renklere gelince onları bilemez ve yansıtamaz. Bunlar kendi rengi kadar onu tanıyabilir ve çok kayıtlar takarak ona bakabilir.

Kısacası bazılarının müşahedeleri veya kabiliyetleri bazı erkân-ı imâniyenin yahut esmâ-i ilâhiyenin inkişafına menşe' olamaz. 2

SUAL: Vahdet-i vücûd mesleğinin bu kadar riskleri bulunmasına rağmen neden bazı velîler, yine de bu nâkıs makamı isterler ve onu çok cazip ve yüksek görürler?

BİRİNCİ SEBEP: “Hallâkiyet-i İlâhiyenin mertebe-i uzmâsını” ihata edemeyince veya “Sırr-ı ehadiyetle herşeyi bizzat kabza-i Rubûbiyetinde tuttuğunu” zihnine sığdıramayınca, güya kestirmeden vahdete erişmek için kesreti inkâr etmeye ya da “Her şeyi O’nun tezahüriyeti” olarak kabul etmeye mecbur olurlar.

İKİNCİ SEBEP: Nasıl ki, kalbi aşkla fevkalade inkişaf eden bir aşk sarhoşunun gözünde, maşukun hâtırasını, izini, kokusunu, hülâsa sıfatlarını taşıyan “Her şey odur.” Benzer şekilde, firakı asla kabullenmeyen aşkın sekri “her şeydeki akrabiyyet-i İlâhiyenin bir cilvesine yapışmakla” ve o cilve dışındaki her şeyi madum saymakla teskin olur.

ÜÇÜNCÜ SEBEP: Tavuş Kuşu Temsilinde anlatıldığı üzere, bazı mizaçlar, mahbup ittihaz ettiği koca kâinatın daimî zeval ve firakı karşısında tesellî bulabilmek için bu kâinatı, mahbubu olan âlî ruhun (Allah’ın) daima değişime maruz bedeni gibi kabul eder. O yüce ruhu, bu kâinat bedeninin içinde veya vücûdu kâinatla müttehid ve mümteziç addeder. Böylece dünyaya olan aşkını yüceltir ve ona bir nevi meşrûiyyet kazandırır. Evet “Mecâzî olan aşk-ı dünya, aşk-ı hakîkiye inkılâp ettiği zaman vahdet-i vücûda inkılâp eder.” 3

KISA, SELÂMETLİ VE GENİŞ CADDE

İşte yalnız tevhidde ve tevhidle ilgili esmâda ileri giden bir kısım evliyanın, diğer bazı erkân-ı imaniyede ve esmâ-i İlâhiyede neden çok geri kaldığının misalleri ve sebepleri bunlardır. Oysa hakîki kemal, bütün erkân-ı imâniyenin ve bütün esmâ-i hüsnânın inkişafıdır. Bütün bu zayıf tarafları sebebiyle, sanıldığı gibi aksine “Dere- ce-i şuhûd, derece-i iman-ı bi’l-gaybdan çok aşağıdır.” 4

Bazılarına zevkli bir mertebe olduğu için içinde kalınan ve daha üstüne çıkılmayan vahdet-i vü-cûd, en münteha mertebe zannedilse de bir velâyet-i suğra mesleğidir. Salih, ama nâkıs bir mertebe olduğundan Selef-i Salihinde görülmemiştir. 5 Nitekim İmam-ı Rabbânî (ra) seyr-i sülûkta 17 mertebe bulunduğunu, vahdet-i vücûdun baştan ikinci, vahdet-i şuhûdun ise üçüncü mer- tebede ortaya çıkan bir hal olduğunu, kendisinin bütün bu halleri geçtiğini söylemiştir. 6

Kaldı ki, bu mesleğin, meselâ varlık mertebelerini ele alış şeklinin, bu zamanda esbaba ve gaflete dalan, enâniyetle nefsi şımaran insanlara telkin edilmesi ciddî zarar verebilir. En azından Zât-ı Zülcelâl’in tenezzühüne muvafık düşmeyen tasavvurata sebebiyet verir. 7

Risale-i Nur’un yolu ise ihatasız olan şuhûda değil, muhit olan vahye dayandığından, gözü açık define dalgıçları misali hakikatin muvazenesini bozmadan, yanlış yorumlanabilecek elfaz darlığına düşmeden –gayba iman şeklinde kalsa bile– daha yüksek ve muhittir ki, velâyet-i kübrâ ve asfiya mesleğidir.

Nurlar, Şems-i Ezelî’nin beyaz renk mesabesindeki mevcudiyetini yani tevhid, vahdaniyet ve ehadiyetini değil, belki bütün renklerini yani diğer esma-yı hüsnâyı dahî ayrı ayrı göstermişlerdir. Evet, “Mesnevî-i Şerif gibi eserler, Kur’ân güneşinin ancak bir-iki levnini aksettirebilmişlerdir. Risale-i Nur ise alâimüssemâ (gökkuşağı) gibi Kur’ân güneşinin bütün renklerini aksettiriyor.” 8

Dipnotlar:

1- 24. Söz, 2. Dal.

2- bk. 24. Söz, 2. Dal.

3- 9. Lem’a, 2. Sualin Zeyli.

4- bk. 26. Mektup, 4. Mebhas, 2. Mesele.

5- 18. Mektup, 1.-2. Mesele.

6- İmam-ı Rabbânî ve İslâm Tasavvufu, Hayreddin Karaman, 34.

7- 28. Lem’a, 7. Nükte.

8- İ. Kaygusuz, Z. Gündüzalp Hayatı ve Mefkûresi, 101; Ayrıca bk. 28. Lem’a, 14. Nükte.

Abdurrahman AYDIN